

Várnai Tímea

Izrael kiemelkedő gazdasági teljesítményének okai a koronavírus-járvány alatt

Izrael gazdasága 2020-ban a járványhelyzet és a szigorú korlátozások ellenére mindössze 2,5 százalékkal esett vissza. A válságkezelés sikeréhez hozzájárult a gazdaság azt megelőző dinamikus növekedése és tőkevonzó képessége, a csúcstechnológiai export magas aránya, illetve az erős és rugalmas vállalati szektor. A kedvező gazdasági struktúra mellett gazdaság működését támogató fiskális és monetáris politikai intézkedések jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a GDP csökkenése a megbetegedések magas aránya ellenére nemzetközi összehasonlításban is visszafogott maradjon.

Fejlett és ellenálló gazdaság

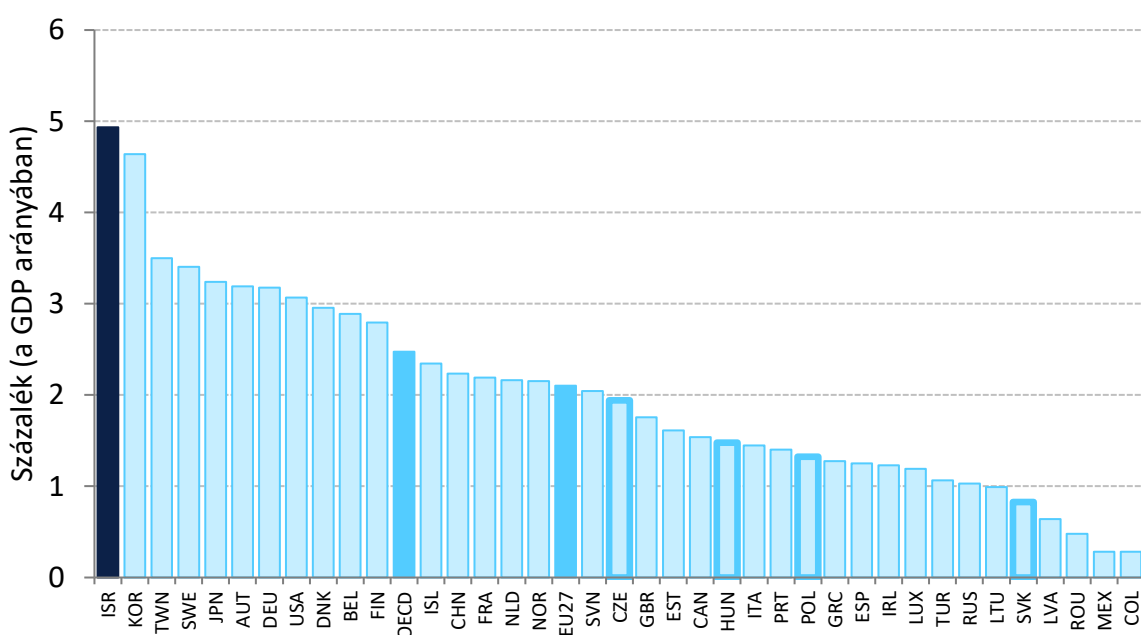
Izrael a 80-as évek óta elért gazdasági növekedésének köszönhetően a fejlett gazdaságok közé tartozik. A közel-keleti állam 2003 és 2013 közötti időszakban évi 1 százalékpontot meghaladó mértékben zárkózott fel az Egyesült Államok és az eurozóna gazdasági fejlettségéhez egy főre jutó GDP-ben számolva. Még a 2008/2009-es globális pénzügyi és gazdasági válság idején és a válságot követő években is növelni tudta relatív fejlettségét ellenálló bankrendszerének és rugalmas munkaerőpiacának következtében. Vásárlóerő-paritáson mérve Izrael egy főre jutó GDP-je az amerikai mutató 64 százaléka körül ingadozik, ami az EU 87,5 százalékának felel meg. Az elmúlt évtizedben átlagosan a GDP 3,0 százalékának megfelelő folyó fizetési mérleg többlettel és átlagosan 3,3 százaléknál kisebb államháztartási hiánnyal rendelkezett, vagyis a növekedés és a felzárkózás az egyensúly fenntartása mellett ment végbe. A jó konjunktúrában felépített tartalékok gazdaságpolitikai mozgásteret teremtettek, amire szükség is volt, és a COVID járvány idején gazdaságpolitika élt is a lehetőséggel.

Izraelt nem csak a fegyelmezett gazdaságpolitikája, hanem a versenyképessége is segítette a járvány negatív hatásainak mérséklésében. Izrael a külföldi tőkebefektetések keresett célpontja, vagyis tőkevonzó képessége rendkívül magas. A működőtőke-beáramlás 2005 óta átlagosan a GDP 4,2 százalékát tette ki, és még a válság években is meghaladta a GDP 2 százalékát. Startup ökoszisztémája a Szilícium-völgygel, New Yorkkal, Londonnal és Pekinggel versenyez a Startup Genome elemzése szerint. Izrael világelső az egy főre vetített startup vállalkozások számában.

Az IVC Kutatóközpont szerint a csúcstechnológiás startupok finanszírozásába bevont tőke 6,47 milliárd dollárt tett ki 2018-ban, a 2013-as érték több mint dupláját.

Világelső Izrael a GDP arányos kutatás-fejlesztés ráfordítások terén, mivel 2019-ben a GDP 4,9 százalékát költötték K+F-re, ami a világon a legmagasabb arány. Rendkívüli eredményeket értek el a mezőgazdaságban (pl. az agrotechnológiában és az öntözésben), a napenergiában, valamint a csúcstechnológiával foglalkozó iparágakban – ideértve a szoftvereket, a FinTech szolgáltatásokat, a kommunikációt, a biotechnológiát, a gyógyszeripart és a nanotechnológiát. Ehhez persze elengedhetetlen a megfelelő mennyiségű és minőségű humántőke jelenléte. Izraelben a legmagasabb az egy főre jutó mérnökök száma. Ehhez az 1990-es évek hazavándorlási hulláma is hozzájárult, amikor az akkori Szovjetunióból több mint 900 ezer új bevándorló között sok, a technológiai ipart erősítő mérnök és tudós érkezett. Kifejezetten erős az izraeli tudományos képzés is: a Weizmann Institute of Science az egyetemek világrangsorának 93. helyét foglalja el, illetve a Technion-Israel Institute of Technology és a The Hebrew University of Jerusalem a rangsor 101-150. helye között helyezkedik el. A 80-as évek közepén thatcheri és reagani mintára végrehajtott piacbarát reformok lehetővé tették, hogy a sikeres K+F- és startup-tevékenységnek köszönhetően nemzetközileg is elismert erős vállalati szektor fejlődjön ki. Az izraeli cégek Kína után a külföldi bejegyzett cégek második legnagyobb forrását jelentik a NASDAQ-on.

1. ábra: A K+F aránya a GDP-ben

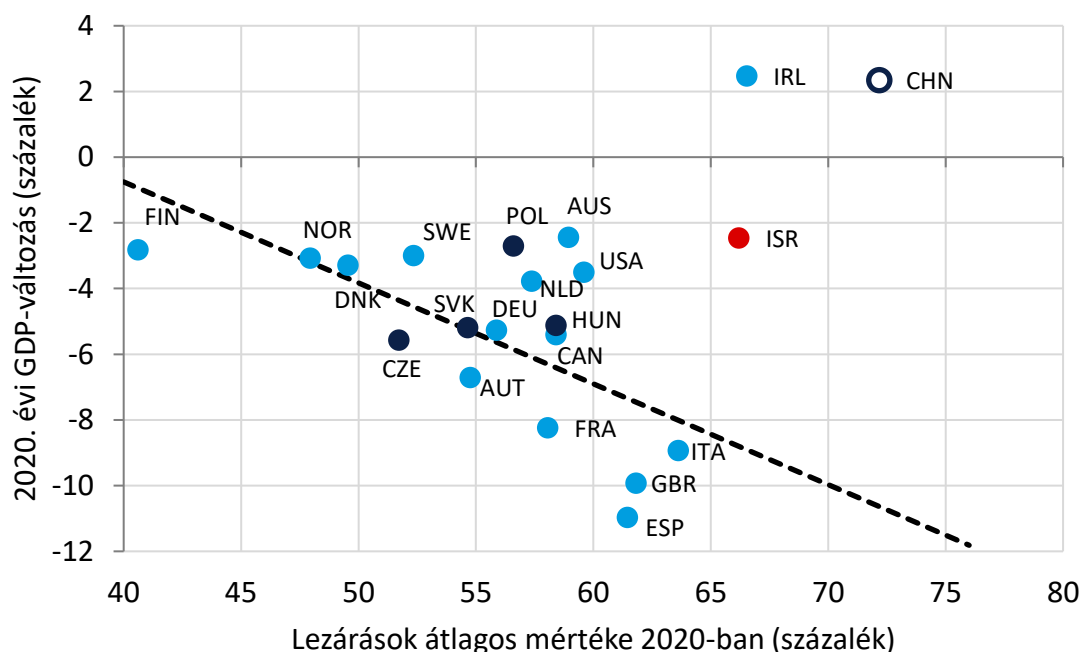

Forrás: TradingEconomics, Central Bureau of Statistics, Israel

A járvány mértékéhez és a lezárásokhoz képest enyhe gazdasági visszaesés

Izrael GDP-je az egyik legmagasabb megbetegedési arány ellenére mindössze 2,5 százalékkal esett vissza 2020-ban. Ezzel Izrael gazdasági teljesítménye kiemelkedő volt, a világ fejlett országainak mezőnyében egyedül Ausztrália és Írország mutatott fel jobb teljesítményt, ahol pedig visszafogott maradt a járvány. A GDP csökkenése a gazdaságilag leginkább meghatározó G20-országok körében (átlagosan 4,7 százalék) és az Európai Unióban (6,3 százalék) is meghaladta az izraelit.

2. ábra: A 2020. évi GDP-változás a lezáró intézkedések szigorúságának kapcsolata a fejlett országokban, a V4-országokban és Kínában

Megjegyzés: Az OECD átlag Chile, Luxemburg, Új-Zéland és Szlovákia nélkül. A G20-átlag Argentína és Oroszország nélkül.

Forrás: Macrobond, Central Bureau of Statistics, Israel

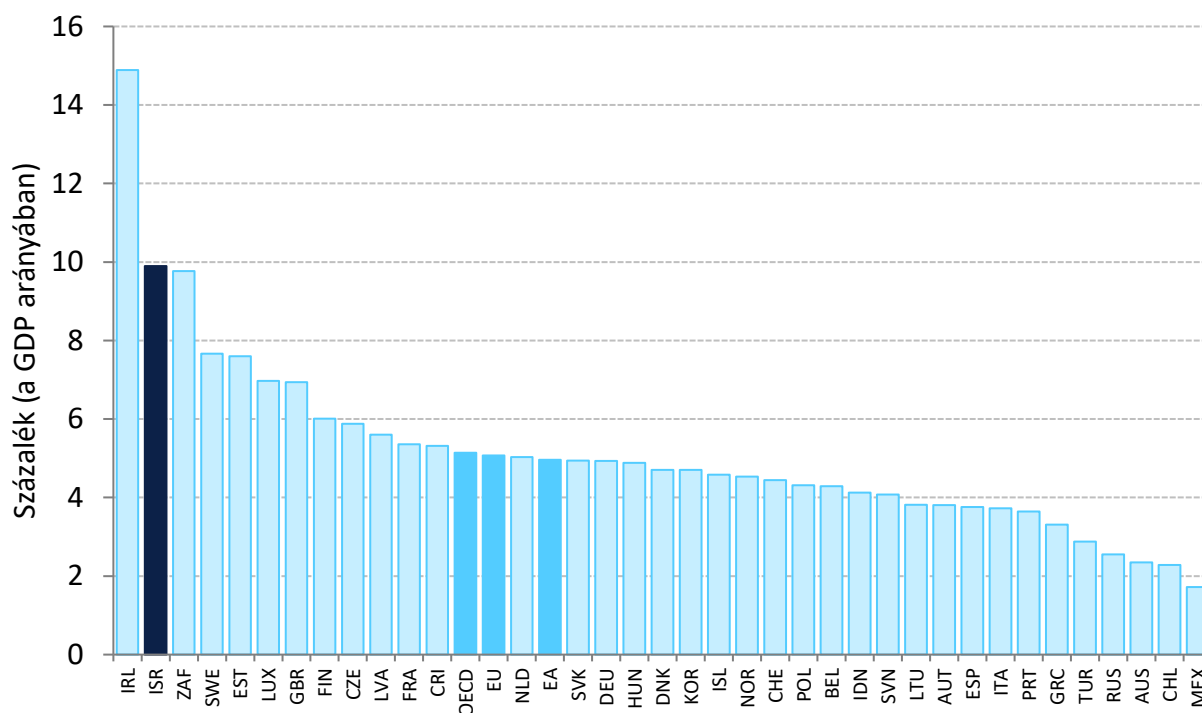
A 2020. évi mérsékelt gazdasági visszaesést a kormányzati természetbeni juttatások és a nettó export kedvező alakulása magyarázza. Már a pandémia kezdetén szigorú lezáró intézkedéseket hoztak a járvány terjedésének visszaszorítására, ami a fogyasztási kiadások érdemi, 9,4 százalékos csökkenését eredményezte. Ezt a hatást a kormányzati természetbeni juttatások jelentősen

tompították, így a lakosság végső fogyasztása csak 6,8 százalékkal csökkent. A kormányzati programok mérsékeltek a beruházások visszaesését is, ami így mindössze 0,3 százalékponttal csökkentette a GDP-növekedést az év egészében. Emellett a nettó export nemcsak a folyó fizetési mérleg bővüléséhez járult hozzá, de 2,7 százalékponttal emelte a GDP-növekedést is.

A nettó export kedvező alakulásához a szolgáltatásimport csökkenése járult hozzá a legnagyobb mértékben, de az áruexport növekedése is érdemben támogatta a kedvező folyamatok kibontakozását. Az áruexport kedvező alakulása legfőképp a feldolgozóipar exportszerkezetében fontos szerepet betöltő elektronikai termékeket előállító ágazatokhoz köthető. Ez az ágazat nagy arányban állít elő csúcstechnológiás és hadiipari termékeket (például pilóta nélküli repülőgépeszközöket, határellenőrző, beléptető rendszereket, telekommunikációs infrastruktúrát és digitális eszközöket).

Termelési oldalról a járvány által leginkább érintett ágazatok (a kereskedelem és a szállítás), illetve az állami szolgáltatások járultak hozzá negatívan az izraeli bruttó hazai termék változásához. Eközben az információ és kommunikáció, a lakásszolgáltatás, valamint az ipar támogatta a gazdaság teljesítményét 2020-ban. A csökkenést legnagyobb mértékben az információ és kommunikáció szolgáltatások bővülése mérsékelte, amely ágazatnak 9,9 százalékos GDP-arányos mérete nemzetközi összevetésben is kimagasló (az OECD-országok közül egyedül Írországból magasabb).

3. ábra: Az információ és kommunikáció szolgáltatások aránya a GDP-ben

Forrás: OECD

A gazdaságpolitika támogató szerepe válsághelyzetben kritikus jelentőségű

A járvány korai szakaszában elfogadott széleskörű gazdaságpolitikai intézkedések nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a GDP csökkenése a megbetegedések magas aránya ellenére visszafogott maradjon.

A 2020 tavaszi–nyári időszakban a kormányzat több ütemben fogadott el intézkedéseket, amelyek a vállalkozásokat és a lakosságot a sérülékenyebb rétegeket kiemelve támogatták. A nyár végéig a kormányzat összesen a GDP 13-14 százalékára rúgó intézkedéseket fogadott el. Az első intézkedések között április 8-án a GDP 6,1 százalékának megfelelő összeg negyedét költötték arra, hogy azonnali szociális biztonsági hálót nyújtsanak a munkanélküli segélyek meghosszabbításával, valamint az egyéni vállalkozók anyagi támogatásával. Továbbá egyszeri támogatást kaptak a családosok és az idősebb generációk. Emellett a vállalati szféra széles rétegének (nagyvállalatoknak és kkv-knak egyaránt) nyújtottak támogatásokat, adókönyvitéseket és likviditási segítséget (közvetlen állami garanciás hiteleket, gyorsított adóvisszatérítéseket és az adóbefizetés elhalasztásának lehetőségét). A kkv-knak továbbá IT-segítségnyújtási programokat indítottak, és fejlesztették a

kormányzat digitalizáltságát. A GDP 1,5 százalékát fordították foglalkozásösztönzésre, illetve a magas kockázatú vállalkozások és kkv-k támogatására. Az ezt követően elfogadott összegeket főként a lakosság és a vállalatok pénzügyi feltételeinek javítására fordították, aminek érdekében többek között kiterjesztették az állami garanciaprogramot.

Az intézkedések következtében a költségvetés hiánya a GDP 11,7 százalékára emelkedett. Az államadósság-ráta pedig 60 százalékról 73 százalékra nőtt. A korábbi fegyelmezett fiskális politikának és alacsony adósságrátának köszönhető, hogy a markáns fiskális élénkítés ellenére sem emelkedett az adósságráta 80 százalék közelébe.

A monetáris politika likviditásbővítő intézkedéseket hozott, így a jegybank mérlege az év során a GDP 31,3 százalékáról 44,8 százalékra nőtt. Az alapkamatot 15 bázisponttal 0,1 százalékra csökkentették. Állampapír- és vállalatikötvényvásárlásokat jelentettek be a GDP közel 5 százaléka értékben, amit összesen kiterjesztettek a GDP 7,5 százalékára. Repo-műveletekkel likviditást nyújtottak a bankrendszernek, és hosszú távú finanszírozási rendszeren keresztül támogatták a mikro- és kisvállalkozások részére nyújtott 3-éves hiteleket. Pénzügyi könnyítéseket nyújtottak a lakosság és a vállalatok számára a hitelezési szabályozás enyhítésével, többek között a tőkekövetelmény csökkentésével, és az hitelfedezeti arány (LTV) érték 50-ről 70 százalékra emelésével. Emellett a hitelfelvevők jelentős részére vonatkozó hiteltörlesztési moratóriumot vezettek be, amely segítséget nyújt a banki ügyfeleknek a koronavírus-válság következményeinek kezelésében. A moratóriumot többször meghosszabbították.

Izraeli átoltottság gyors emelkedése jelentős előnyt biztosít az újraindulásnál

Izrael világelső a koronavírus ellen beoltottak arányát tekintve, ami csökkentette a megbetegedések és a halálesetek számát és a gazdaság fokozatos nyitása is megkezdődött. A folyamat jelentős előnyt biztosít az országnak a gazdasági helyreállítás felgyorsítására, ezért Izrael várhatóan nem csak a tavalyi, recessziós évben, hanem a következő negyedévekben is kiemelkedik a gazdasági teljesítményével a fejlett országok közül.

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaságban 2021. április 22-én.”